J. Scherrer

I. De afkomst van Makaampo. (Vgl. nr. 1484) II. Een greep uit de geschiedenis der koningen van Tabukang

In: Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde 115 (1959), no: 1, Leiden, 91-98

This PDF-file was downloaded from <http://www.kitlv-journals.nl>

verblijf in Atjèh niet genoemd. Het voornaamste nieuwe gegeven dat hij ons verschaft is, dat Nûruddîn na zijn terugkomst uit Atjèh in 1054 nog veertien jaar geleefd heeft en in Indië nog ten minste één omvangrijk Arabisch werk heeft geschreven, dat omstreeks een halve eeuw geleden nog in handschrift bestond.

De ons reeds van elders bekende feiten, dat Nûruddîn's eigen naam Muhammad was, en dat zijn leermeester was ʿUmar b. ʿAbd Allāh Bā ʿAidārūs, worden hier bevestigd. De aan Nûruddîn toegekende naam al-ʿAidārūs mogen wij wel beschouwen als een aanduiding van de tak van de Rifāʿiyya-ṭarīqa, waartoe hij behoorde, afgeleid van de naam van het geslacht al-ʿAidārūs, waartoe de leermeester van Rānirī's leermeester, Muhammad al-ʿAidārūs, behoorde. Nûruddîn's leermeester kon dus genoemd worden as-Sayyid ʿUmar Bā ʿAidārūs, niet Sayyid ʿUmar ʿAydrus Basheban, zoals by Arnold, *The Preaching of Islam*, staat (zie Drewes in BKI 111 p. 149 n. 26). In plaats van ar-Rānirī gebruikt ʿAbd al-Hayy de moderne vorm ar-Rāndērī. Van enig belang is ook de vermelding, dat Rānirī in 1030 de heilige steden in Arabië bezocht en daarna naar Indië terugkeerde; hiermede is mijn veronderstelling, dat hij kort voor 1047 in Mekka geweest zou zijn, nu wel definitief weerlegd.

P. VOORHOEVE.

I. DE AFKOMST VAN MAKĀAMPO.¹ Wanneer Nabala², de man die geen acht slaat op enig voorteken en zich verheven voelt boven alle gebod en verbod, de vrijdenker onder de Sangirezen wordt genoemd, en Himbawo³ de brutale held, die meedogenloos kinderen noch volwassenen spaart, die honderden laat sterven om eigen doel te bereiken⁴, dan is Makāampo de man van eigen kracht, de nihilist, die geen rekening houdt met adatgebruiken of mensenlevens, die juist door zijn boosaardigheid en ruwheid de gevreesde vorst over zijn volk is geworden.

De afkomst van Makāampo, aan het begin van het genoemde verhaal gegeven, is zeer onvolledig. Dat hij een zoon van Tangkuliwutang en Nabuisang was, wordt door vele verhalen bevestigd en staat wel vast. De stambomen van Tangkuliwutang en Nabuisang vertonen echter sterke verschillen:

1. Er zijn er die zeggen:

Makāampowulaeng („de gouden Makāampo”)

trouwde met Mēkila.

Hun zoon Buisang

trouwde met Sangiang Diēng (= prinses Diēng van de vulkaan Ruang op Taghulandang).

¹ Vgl. Bĕkem Makāampo, Het verhaal van Makāampo, BKI 113 (1957), p. 122—167.

² Sangireesche teksten . . . , BKI V, dl. 8 (1893), p. 323.

³ „Het verhaal van Himbawo”, Een Sangirees Heldendicht, BKI 108 (1952), p. 265—297.

⁴ *ibid.* p. 283vv.

Hun dochter Nabuisang

trouwde met Tangkuliwutang.

Hun zoon was Makaampo II, ook genoemd: datu wawengehë („de vorst die de vijand verslaat”).

2. Volgens een ander verhaal werd prins Bawela van Taghulandang door zijn koninklijke vader wegens zijn ondeugendheid verbannen naar de vuurberg Ruang. Daar trad hij in

het huwelijk met Sara-Maria.

Hun dochter was Bëki, een geest van de vuurberg.

Een andere prins van Taghulandang, met name:

Aralung-Suwu, of wel Sasëllabë, trouwde met Bëki.

Hun dochter was Nabuisang.

Zij huwde met Tangkuliwutang, de eerste zoon van Matandatu en Bewensangiang (zie de beide volgende stambomen).

3. Weer een andere lezing zegt dat Makaampo een van de eerste mensen was die op Zuid-Tambukan woonden:

„Het geschiedde heel in den beginne, dat er gedurende drie dagen en drie nachten bliksem en donder vielen op de top van een berg, genaamd Sahëndarumang.⁵ Tevens was de berg gehuld in wolken van dikke, ondoordringbare duisternis. Toen het op de vierde dag opklaarde waren er ineens twee menselijke wezens, een man en een vrouw. De man heette Wadji Mëšëllu en de vrouw Mëkilä. Ziehier hun stamboom:

⁵ Berg op Zuid-Sangihe.

⁶ Deze volgorde schijnt de juiste te zijn, want Tangkuliwutang was de oudste der drie broeders.

4. Maar ook deze lezing wordt gehoord :

Er zijn steeds nog heel wat liederen (Sasambo's), heldendichten (Kakalanto's) en andere verhalen in omloop, in het bijzonder in Tabukang. Een toverspreuk die Makaampo gebruikt zou hebben nadat hij kinderen van Rainis gedood had en de vlucht genomen had, luidt :

Pulung i Rolo-Tingga ana i Rolo-Tingga tēgateng takatātēgateng! Tinggateng su wulude, ia su wālane; tinggateng su wālane, ia su wulude! Maning mataho su liwung, mapua kere pēpusē; maning pilikang u wara, kakēllaēng kai watu. Ana i Rolo-Tingga tēgateng takatātēgateng!	d.i. De nakomeling van Rolo-Tingga de zoon van Rolo-Tingga wordt opgewacht maar niet gesnapt! Word ik op de berg gezocht, ben ik in 't dal, word ik in het dal gezocht, dan ben ik op de berg! Al word ik geheel omsingeld zo word ik opgeheven als rook; al wordt met een zwaard naar mij gehouwen, zo lijkt het alsof ik steen was. De zoon van Rolo-Tingga wordt opgewacht maar niet gesnapt! ⁷
---	---

⁷ Sangireesche Teksten BKI V, dl. 10 (1894), p. 512.

II. EEN GREEP UIT DE GESCHIEDENIS DER KONINGEN VAN TABUKANG. Voor zover men uit enigszins betrouwbare berichten kan opmaken, bestond in vroeger tijden een „Rijk Moadë”, anders genaamd „Mantenga” in het Zuiden van het eiland Groot-Sangihë. Het dorp Moadë, ook Salurang genoemd, was toen een eilandje, aan alle kanten door de zee omspoeld, al lag het dicht bij het strand (Moadë = zandbank).¹ Dit en andere dorpen op Zuid-Sangihë hadden veel te lijden van zeeroovers² en hadden derhalve behoefte aan sterke, dappere mannen om tegen deze indringers op te komen. Zijzelf, alhoewel bekwame zeevaarders, zijn nooit op hongitochten uitgegaan. Mede door de vermaardheid der helden van Moadë groeide hun invloedssfeer hoe langer hoe meer, zodat het rijk Moadë al de eilanden tussen Siau en Groot-Sangihë omvatte en op Zuid-Sangihë zelf aan de Oostkust tot de landtong „Lehe” en aan de Westkust tot het dorp Kauhisë reikte.³

Een der grootste helden uit die tijd, was *Matandatu*, een zoon van *Bulëgalangi*.⁴ Hij werd door velen „radja” genoemd.

De zoon en opvolger van *Matandatu* was *Makalupa*.⁵ Hij trouwde met *Kindisangiang*, een heldin van *Manganitu*, die hem een dochter genaamd *Sirungpatola* schonk. Aan haar zoon *Toło* gaf *Makalupa* een deel van zijn rijk, nl. de streek van de landtong *Lëlapidë* tot en met het dorp *Kausihë* aan de Westkust van Groot-Sangihë. Zo werd *Toło* de eerste „radja van *Manganitu*”. Het nageslacht bracht lange tijd offers bij zijn graf.⁶

¹ Het huidige dorp Salurang ligt op dezelfde zandbank. Deze wordt nu eens door aanspoelingen der zee wat vergroot, dan weer verandert zij van vorm door de grillen van de rivier van Pintareng die daar in zee stroomt. Salurang is thans in het Noord-Oosten verbonden met het schiereiland Lawesang, waarop de dorpen Palareng en Hanke liggen, in het Westen met Zuid-Sangihë. François Valentijn's Oud en Nieuw Oost-Indiën, uitgave Mr. S. Keizer Iste deel 1862, p. 188, noemt reeds de naam „Saloerhan”.

² B.v. „Fragmenten uit de reizen in den Indischen Archipel” door J. B. J. van Doren 1854, p. 214.

³ Valentijn zegt, p. 179: „Over dit eiland plagten van ouds maar 2 koningen, te weten, die van Calongan en die van Taboekan, te heerschen; doch na dien tijd en omtrent 1670 en 1680, zijn die (volgens den hoogmoedigen aard dezer inlanders) tot een getal van 7 en een halven koning aangegroeid...” Dat er ook andere redenen hiervoor waren, blijkt uit het vervolg van dit bericht.

⁴ Zie stamboom van Makaampo.

⁵ Zie stamboom van Makaampo.

⁶ De zoon van *Toło* was *Tompoliu*; als radja kreeg hij de naam *Carlo Piantay* en wel om de volgende reden: Toen Robert Padtbrugge vergaderde met de radja's van *Këndahë*, *Tahuna*, *Manganitu* en *Tabukang* in de baai van *Dagho*, vroeg een van de aanwezigen toestemming, zich even te mogen verwijderen. Maar het bevel was: Neen, blijven zitten! Nadat hem voor een tweede keer geweigerd werd even te mogen gaan, bekende hij voor de gehele vergadering dat hij om een dringende reden even weg moest, want, zeide hij: *Pia tai!* (*pia* = er is, *tai* = ontlasting). Zoo bleef hem de verbasterde naam: *Piantay* en zo wordt hij ook door Valentijn geregeld genoemd, cf. p. 181.

Bij het uiteengaan van de aanwezigen werd het lied (*Sasambo*) gezongen: „*Mëkumpania su Ragho, baneha nëdalahaghi!*” d.i. Met de kumpania (vertegenwoordigers der V.O.C.) bijeen te *Dagho*, waren er zeer verschillende banieren.

De held die Makalupa opvolgde, was *Makāampo*, zijn neef. Dat zijn vader Tangkuliwutang door Talauresen van de Nanusa-eilanden gedood werd, staat in het „Verhaal van Makāampo” te lezen.⁷ Hij groeide te Hainis op, maar „als zoontje eener weduwe” voortdurend getergd door de Talaurese kinderen, die hem waarschijnlijk als een onbeschermde vreemdeling beschouwden, kwam hij ertoe een moord te begaan toen hij nog zeer jong was, en later zonder reden wreedheden te plegen. Zijn naam is Sasahara voor: *makātataku* „vreesverwekker”.⁸

Makāampo wordt, vooral in Tabukang algemeen vereerd als „de eerste radja van Tabukang”. Men beroept zich daarbij op de overlevering en op het aloude vers (Sasambo):

„I Nabuisang nanəntung, areng kararatu!” D.i. Van de nakomelingen van Nabuisang af aan zijn er radja's (op Sangihë).

Ook Buatensēmba, een zoon van Makāampo, wordt door velen radja genoemd welk ambt hij onder de naam *Pahawuateng I* uitoefende.⁹

Zijn zuster Doloweli werd de vrouw van Tatehe, de eerste radja van Tahuna.

1. *Gama*, de zoon van *Pahawuateng I*, wordt algemeen als de eerste echte „radja van Tabukang” erkend. In het koninklijk paleis werd op zekere dag een grote slang ontdekt, die zich negen maal om de nokbalk geslingerd had, maar de negende omkronkeling was niet volledig. De radja en zijn rijksgroten meenden dat dit een gunstig voorteken was. Velen vroeg men om raad, maar er was niemand die het raadsel kon oplossen, behalve een verachtelijk, arm mannetje, genaamd Pano, die zeide: „De negende van nu af, zal geen radja meer zijn!” Na deze voorspelling kroop de slang langzaam weg en het werd iedereen verboden haar te doden.¹⁰ Van een verkiezing van *Gama* is mij niets bekend, ook was hij voorzover ik weet niet in het bezit van een aanstellingsbesluit.
2. *Uda I*, Franciscus *Makāampo* is de man die „in des konings hof den 3den November Ao. 1677 het contract met Robertus Padtbrugge teekende”.¹¹ *Uda* was een zoon van *Gama*. Een broeder van *Gama* was de vader van *Takaengetang*, de opvolger

⁷ Zie „Het verhaal van Makāampo”, BKI 113 (1957), p. 125.

⁸ Sangir. Teksten, BKI V, dl. 10 (1894), p. 517.

⁹ De opmerking van Valentijn, cf. aant. 3 boven, over de „2 koningen” op Sangihë, kan slaan op al de tot hier toe genoemde helden van Tabukang die als radja's beschouwd werden, op *Matandatu*, *Makalupa*, *Makāampo* en *Pahawuateng I*, eveneens de opmerking uit de Mededeelingen van het Encyclopaedisch Bureau afl. II 1912 p. 41 „dat de radja's van Kandhar-Tahuna en Taboekan niet voortgekomen zijn uit families waaruit vorsten en djogoegoe's zijn voortgekomen”, want dergelijke families waren er toendertijd niet. Dit ook ter verduidelijking van aant. 42) in „Het verhaal van Makāampo”, op. cit. p. 139.

¹⁰ Volgens een niet gepubliceerd rapport van Titus Caraen, Inl. Leraar te Pintareng.

¹¹ Mededeelingen Enc. Bureau 1912, pag. 75.

van Piantay, radja van Manganitu. Uda ging van Moadë weg en woonde te Tabukang-Lama.¹²

3. Dalero, Jakobus Markus Dalero, zoon van Uda I en broeder van Markus Makaampo was radja van Tabukang van 1682 tot 1722. Naar gezegd wordt ontving hij een besluit van aanstelling tijdens zijn oponthoud te Ternate, cf. aanm. 12.

J. M. Dalero werd door zijn ouders gedwongen een prinses van Këndahë, een dochter van Radja Buisang, geheten Loholawo te gaan trouwen, wat tegen zijn zin was.

Loholawo echter was wel in tel bij haar schoonvader, want hij schonk haar als „patumpa” (= gift om de bruid te bewegen uit

¹² Radja Uda had 4 zoons: Pandialang, Mëhengkelang, Pandesolang, Dalero en een dochter: Maimuna.

Volgens Valentijn werd de oudste zoon: „David Pandjalan zeevoogd van Tabukang”. Als zodanig wordt hij vaak door hem genoemd, b.v. 172, 173 e.a. Maimuna wordt door Valentijn bedoeld wanneer hij op p. 188 zegt: „En om de aanzienlijkheid der koningen van Taboecan nog meer te toonen, heeft de koning van Ternate Kaitjili Sibori een tobocansche prinses (die hij in 1675 den koning van Taboecan ook weder thuis zond) tot zijn gemalin getrouwd.” Dit verhaal is thans zeer goed bekend onder de bevolking van Sangihë. Er wordt verteld dat Maimuna niet meer de vrouw van Koning Kaitjili Sibori (of wel: Sultan Amsterdam, Val. p. 180) wilde zijn, toen zij zag, hoe deze te Ternate leefde. Daardoor viel zij in ongenade bij hem, haar hoofdhaar werd geheel afgeschoren en zij werd in een klein huisje aan het strand gevangen gehouden. Zodra haar broeder Dalero dit hoorde, ging hij, toen nog mohammedaan, naar Ternate om zijn zuster terug te halen. Op reis daarheen deed hij het eiland Siau aan, bezocht radja Batahi omdat diens moeder een Tabukanese was en deelde hem het doel van zijn reis mede. Al was er nog vijandschap tussen Taboekan en Siau wegens de moord op Makaampo door Siauresen gepleegd, toch was Batahi wel bereid radja Dalero van advies te dienen. Hij zeide tot hem: Je zult geen succes hebben te Ternate, want je draagt immers mohammedaanse kledij! Daarmede maak je bij de kumpania geen indruk! Batahi was toen reeds in het bezit van een besluit van de Kumpania, was Christen en besloot met Dalero mee te gaan. Toen zij nog een eind van het strand van Ternate verwijderd waren, sprong Dalero in zee en zwom naar het strand. Hij wilde de eerste zijn die in de stad kwam, maar — de poorten bleven gesloten, niemand sloeg acht op hem! „Saheng i Ralero, bukung kota nombo”, luidt een spotvers op de verwaandheid van Dalero gezongen, wat betekent: Bij het voorbijgaan van Dalero zakte de hoek der vesting ineen! (Sang. Teksten, BKI V, dl. 10 (1894), p. 463.)

Nu kwam Batahi aan, die europese kleding droeg en zonder meer openden zich de poorten der stad! Hun verzoek werd ingewilligd en zo konden zij Maimuna naar Tabukang terugbrengen. Dit feit maakte een zo diepe indruk op Dalero dat hij ook Christen werd en de naam van zijn rijk „Mantenga” veranderde in „Tabukang” om daarmede aan te duiden, dat zijn rijk nu „geopend” (buka = openen) was voor het christelijk geloof. Maimuna werd later de vrouw van Batahi. (Volgens het onder 10) genoemde rapport van T. Caran.) — Anderen zeggen dat Dalero eerst alleen naar Ternate ging en pas na de mislukte poging de hulp van Batahi op Siau inriep.

Indien het juist is dat Maimuna reeds in 1675 weer naar Sangihë terugkeerde, dan is Dalero toen nog geen radja geweest; maar de overlevering stelt het verhaal van haar terugkeer beslist in het tijdperk van zijn radjaschap.

de prauw te stappen), de mensen van en het dorp Ngalipaeng in Zuid-Tabukang.¹³

4. Mě h e n g k e l a n g i, een oudere broeder van radja Dalero, werd onder de naam Matheus Makaampo diens opvolger. Na het overlijden van radja Dalero (1722) werd door de hoofden van het rijk Taboe kan een verzoek ingediend bij de Heer Jacob Kloe ch, Gouverneur der Molukken, om Mě h e n g k e l a n g i als radja te installeren. Aan dit verzoek werd voldaan. Het radjaschap van Matheus Makaampo schijnt maar kort van duur geweest te zijn.¹⁴
5. K a r u l a, Philip Makaampo werd bij besluit van 10 Februari 1724 als radja aangesteld. Volgens het Rapp. van T. Caraen stond in zijn contract: „De radja en de medebestierders beloven, van geen anderen godsdienst te willen weten, dan van de Christelijke”. Verder werd hun opgedragen geen „orang Kastela dan Slam” in het rijk te dulden, maar deze naar Menado, Ternate of andere plaatsen te brengen, waar deze godsdiensten beleden werden. Philip Makaampo had geen wettige kinderen.
6. M a w u s i n a k a, Sani Makaampo, een kleinzoon van radja Jak. Markus Dalero werd de opvolger van Karula. Sani was de laatste uit het huis „Makaampo”.
7. P a h a w u a t e n g II werd opvolger van Sani Makaampo gemaakt. Hij was een zoon van een prins Tahuna. Zijn vader was Papahansulung Paparang en zijn moeder Nurumalang. Zijn vader werd ook Tatandang II genoemd.¹⁵
8. U d a II, Willem Alexander Paparang, een zoon van Pahawuateng II, volgde zijn vader op.
9. B e b e s a n g, Jacob Nicolaas Paparang, was als zoon van Uda II diens opvolger.
10. K u m u k u, Hendrik David Paparang, de zoon van Bebesang was

¹³ Op p. 184 geeft Valentijn een uitgebreid verslag van het huwelijk tussen Dalero en de prinses van Candahar „Susanna Locolabo”. Hij beschrijft het uitgebreide onderzoek dat werd ingesteld naar aanleiding van de moeilijkheden die rezen toen Dalero verzocht, van deze prinses gescheiden te worden teneinde de door hem beminde prinses Salontingo te kunnen trouwen, die echter aan zijn broeder Markus „nog klein zijnde” beloofd was. Niet alleen Ds. de Leeuw en de kerkeraad van Ternate, maar ook de „directeur of opper-bestierder van den handel der E. Maatschappij in gansch Indiën”, de „Bataviasche kerkenraad” en de „Hooge regeering” kwamen daarbij te pas.

Helaas komen dergelijke gevallen ook in de nieuwste tijd nog voor, daar de adat-bepaling tengevolge waarvan de ouders het recht hebben een vrouw voor hun zoon te zoeken, nog niet opgeheven is. De gevolgen zijn dan ook meestal even betreurenswaardig als in het hierboven beschreven geval.

¹⁴ Rapport van T. Caraen.

¹⁵ Volgens Ds. Madonsa, Talengeng.

- de laatste radja van Tabukang. Hij regeerde van 1851 tot 1880. Kumuku staat ook bekend onder de naam: Mawu nilawu.¹⁶
11. Ahoghho, Herman Paparang, *President Pengganti Radja* was een broer van zijn voorganger en bekleedde zijn ambt in het jaar 1880.
 12. Israel Kakomba was Pres. Peng. R. in 1881.
 13. Labanesë Manosoh was Pres. Peng. R. in 1882. In zijn tijd kwam de eerste Controleur, de Heer van Senden.
 14. Laihad was President Pengganti Radja in 1883.
 15. Buli-wuli Janis was dit in 1883.
 16. Dulagë Ansa Kansli bekleedde dit ambt van 1883—1885.
 17. Cornelis Sirih Darea eveneens van 1885—1892.¹⁷
 18. Papukuļë, David Sarapil was President Pengganti Radja van 1892 tot 1898.
Op 31 Augustus 1898 werd hij tot Radja van Taboekang verheven.
 19. Kahendake, Willem Alexander Sarapil werd op 1 September 1922 als zoon van David Sarapil tot Radja verheven. In 1928 werd hij echter ontslagen en naar Noord-Celebes verbannen wegens kastekort.
 20. Levinus Macpal werd op 15 September 1930 in het ambt van Radja geïnstalleerd door Resident Van Aken. Hij werd na zware folteringen op 9 November 1944 door de Japanners onthoofd.
 21. Na de capitulatie van Japan kwam de Heer Willem A. Sarapil naar Tahuna terug met de opdracht, de gevangenen te bevrijden en de Japanners in verzekerde bewaring te nemen.
Op 20 Maart 1948 zou de installatie van een „Sangiraad” plaats hebben, hetgeen echter niet tot stand kwam tengevolge van het verzet van verschillende radjas-families (Federatie Radja-Radja). De Heer W. A. Sarapil werd op deze dag benoemd tot „Kepala Daerah Sangihë dan Talaud” en bekleedde dit ambt tot op de dag van zijn overlijden, 24 Mei 1953.

J. E. E. SCHERRER. D.d.W.

¹⁶ „lawu” wordt vooral gezegd van het laten liggen van lijken van vorsten boven de aarde in afwachting van de begrafenis, die van de komst van de te verwachten autoriteiten en het gereedkomen van de voorbereidselen afhangt. Van Kumuku wordt gezegd, dat hij pas een jaar na zijn dood begraven werd.

¹⁷ ± 1899 bevatte een krant van Menado de mededeling: „Als blijk van waardeering voor zijne medewerking bij het afschaffen der slavernij en van den slavenhandel in het landschap Taboekan en Sangi eilanden, residentie Menado, is aan den President Pengganti Radja van dat landschap Cornelis Sirih Darea toegekend de zilveren medaille voor burgerlijke verdiensten.” Later stierf deze man in de gevangenis.